

NOVA SAZNANJA Izložba u Međunarodnom centru za podvodnu arheologiju

Brodolom kod Mijoka otkriva tragove gusara

Zahvaljujući sustavnom istraživanju provedenom od 2006. do 2012., uz potporu Ministarstva kulture i medija, iz mora je izvučena vrijedna zbirka nalaza iz 16. i 17. stoljeća, uključujući luksuznu robu, novac i obrtničke predmete europskog podrijetla

Durda BALJAK
Snimio Andrej BRAŠNJIĆ

ZADAR » Međunarodni centar za podvodnu arheologiju u Zadru, u suradnji s Muzejom grada Šibenika i Hrvatskim restauratorskim zavodom, otvorio je izložbu »Brodolom Mijoka - nova saznanja«. Autorice izložbe su Vesna Zmaić iz Hrvatskog restauratorskog zavoda i Marina Lambaša iz Muzeja grada Šibenika, dok je autor vizualnog postava i grafičke opreme Ante Filipović Grčić.

Otkriće 1972. godine+

Izložba predstavlja najnovije spoznaje i rezultate podzemskih arheoloških istraživanja lokaliteta brodoloma kod plicine Mijoka, nedaleko otoka Murtera. Naime, zahvaljujući sustavnom istraživanju provedenom od 2006. do 2012. godine, uz potporu Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, iz mora je izvučena vrijedna zbirka nalaza iz 16. i 17. stoljeća, uključujući luksuznu robu, novac i obrtničke predmete europskog podrijetla. Sadržaj broda, njegove dimenzije i odsutnost ozbiljnijeg naoružanja otvaraju mogućnost da se radilo o piratskom brodu koji je prevozio zaplijenjeni teret. Ipak, ne isključuje se ni teorija da je riječ o trgovačkom brodu s robom iz europskih centara poput Nürnberga. Nalazi, u konačnici, pružaju vrijedan uvid u pomorsku trgovinu i materijalnu kulturu Jadrana u ranom novom vijeku.

Jedna od autorica, Vesna Zmaić iz HRZ-a, muzejska savjetnica, arheologinja i konzervatorica, podsjetila je kako počeci istraživanja ovog lokaliteta sežu u 1972. godinu, kada su s južne strane otoka Murtera lokalni ribari otkrili nalazište i počeli ga sustavno pljačkati, do te mjere da su se neki od njih i obogatili. Sve je to potrajalo do 2002. godine, kada su konačno odlučili nalazište prijaviti struci.

- Tada je, pokojni Mario Jurišić utvrdio da je riječ o devastiranom nalazištu, ali i naglasio da se ne smije odbaciti ideja o sustavnom istraživanju. Tako su počela istraživanja, tijekom kojih je prikupljena većina materijala, nažalost, u dosta fragmentiranom stanju. Nakon što je materijal obrađen i dospio u Muzej grada Šibenika, odlučili smo pripremiti izložbu i katalog. Izložba je prvi put realizirana 2018., a katalog 2022. godine, rekla je

Vesna Zmaić, Dina Bušić, Marina Lambaša i Roko Surić

Posebno vrijedan nalaz je stakleni predmet nalik prizmi, dosad jedinstven takav nalaz, za kojeg se pretpostavlja da je služio kao navigacijski višenamjenski instrument

Vesna Zmaić

Zmaić, istaknuvši kako je ovo jedanaesta izložba do sada.

Muzejska savjetnica iz Muzeja Šibenik, Marina Lambaša, objasnila je što konkretno upućuje na pretpostavku da je riječ o gusarskom brodu.

Skladišteno blago

- Nalazište je bilo vrlo skromno, sačuvani su tek manji dijelovi drvene strukture broda, ali ne i konkretniji elementi, jer se godinama pljačkalo i devastiralo. No, prema veličini broda, najviše do 12 metara, i činjenici da nije imao standardnu trgovačku opremu (poput velikih sidara i naoružanja), zaključili smo da se

najvjerojatnije radilo o manjem brodu. Pronašli smo samo jedno malo sidro. S druge strane, Murter je bio poznata gusarska točka, jer je prolaz između Kornata bio vrlo pogodan za prepađe, slično kao i Senj, zbog uskih prolaza koji su zahtijevali precizno upravljanje brodom. Možda im je to bilo idealno mjesto za uhvatiti i opljačkati trgovački brod, pojašnjava Lambaša, dodajući kako su ovu izložbu obogatili još jednim stolom s dodatnim predmetima, među kojima su i piratske oštrice, otkriveni tijekom pripreme monografije.

Autorica Zmaić, dodatno je istaknula kako nalazište datira u početak 17. stoljeća, dok neki od najranijih predmeta,

Nalazište je bilo vrlo

skromno, sačuvani su tek manji dijelovi drvene strukture broda, ali ne i konkretniji elementi, jer se godinama pljačkalo i devastiralo

Marina Lambaša

Izložba je privukla brojne posjetitelje

Jedan od najintragantnijih nalaza je »lažni dijamant«, koji je, u trenutku otkrića, izgledao je kao pravo blago, no pokazalo se da je riječ o olovnom staklu.

- Riječ je o jednom od najranijih poznatih primjeraka takvog kristala, što ga čini izuzetno vrijednim. Osim toga, pronađena je i zlatna kovanica Žigmunda Batorija iz 1587. godine, riječ je o ugarskoj forinti sa prikazom Ludovika II. na prednjoj strani i prikazom Bogorodice s Djetetom na prijestolju na stražnjoj strani, ukazala je Zmaić, te pokazala i primjerke prvih tehničkih olovki na svijetu, također iz Nürnberga, i to s dvostrukim grafitnim jezgrama, crnom i crvenom.

U postavu se nalaze i šifrirani mjedeni katanci, rani sigurnosni mehanizmi, raznovrstan nakit (prstenčići s poludragim kamenjem, koraljne perle, češljevi od rozevine), osobni pribor za jelo (žlica, vilica i nož), kao i veliki kazani, vjerojatno plijen s većeg broda. Tu je i bogat zlatarski alat, mnoštvo preciznih vaga s utezičima i kutijicama, korištenih za vaganje novca i plemenitih metala. Od navigacijske i optičke opreme, staklenih predmeta sačuvana su ogledala sa živinim slojem (koji se nataložio na dno), staklene perle i nekoliko instrumenata.

Prava raskoš

- Posebno vrijedan nalaz je stakleni predmet nalik prizmi, dosad jedinstven takav nalaz, za kojeg se pretpostavlja da je služio kao navigacijski višenamjenski instrument, kazala je Zmaić.

Roko Surić, voditelj Odjela za prezentaciju podvodne baštine, naglasio je da je izložba rezultat kvalitetne međuinstitucionalne suradnje te da im je bilo važno upravo ovu izložbu postaviti u prostoru nekadašnje crkve sv. Nikole, gdje je Centar i smješten.

- Želimo da naš Centar bude to, ne samo u prenesenom, nego i doslovnom smislu - Centar hrvatske podvodne baštine, jedno mjesto gdje ćemo moći prezentirati ovakve najvrjednije nalaze. Izložba prikazuje pravu raskoš koja se može pronaći na podvodnim nalazištima, i kao takva bit će postavljena u našem Centru sve do 4. rujna, kako bi posjetitelji mogli »zaroniti« u morskono i vidjeti što se sve tamo skriva, poručio je Surić.

SUNČANI SATOVI

Posebno su dojmljivi izložci sunčanih satova iz Nürnberga izrađeni od slonovače, mjedi, u bogato ukrašenim, često pozlaćenim kutijicama

poput novca, datiraju i do 100 godina ranije, što sugerira da je blago bilo skladišteno duže vrijeme, što opet otvara mogućnost da se radilo o brodu Uskoka.

- Početkom 17. stoljeća dolazi do pokušaja uklanjanja Uskoka, više nisu odgovarali nikome, ni u Senju, haračili su Jadranom, nanosili štetu venecijanskoj trgovini. U to vrijeme počinju skrivati i premještati blago, odnosno plijen, pa je moguće da je i ovaj brodolom Mijoka bio dio te priče, u kojem su prenosili plijen, a možda su ih pri tome i uhvatile vlasti, objasnila je Zmaić te nas provela kroz postav.

Posebno su dojmljivi izložci sunčanih satova iz Nürnberga izrađeni od slonovače, mjedi, u bogato ukrašenim, često pozlaćenim kutijicama.

Lažni dijamant

- U te satove je bio ugrađen mali kompas i nit čija je sjena pokazivala točno vrijeme kada bi se predmet okrenuo prema sjeveru. Tu su satovi različitih oblika i veličina, a posebno je zanimljiv mali topić tzv. popodnevnici koji je u 12 sati, zahvaljujući leći i sunčevoj zruci, zapalio fitilj i top bi stvarno ispaljivao i označavao kad je podne na brodu, govori Zmaić ističući kako su to prvi brodski primjerci takve vrste.